

עניינים תוכן

3.....	מבוא
4.....	פרק ראשון : שטקר ומפלגת הפועלים הנוצרית-סוציאליסטית
9.....	פרק שני : וילהלם מאר ומפלגתו
פרק שלישי : בין שטקר ומאר. מי היה בעל ההשפעה הרבה ביותר ומי הביא את האנטישמיות למרכז הבמה הפוליטית בגרמניה בצורה משפיעה יותר.....	17
22.....	סיכום
23.....	ביבליוגרפיה

מבוא

האנטישמיות בגרמניה הוא תוצאה של המשך שנאת יהודים קדומה אשר החלה כבר בתקופות עתיקות. המאפיין את האנטישמיות בסוף המאה ה-19 הוא הניסיון למצוא אשמים בכישלונות חברתיים וכלכליים שונים אשר התרחשו באותה תקופה. לאחר תקופה של הצלחה כלכלית ושל שגשוג יחסי, אשר במהלכו היהודים שוחררו תחת שלטונו של ביסמרק, חלה תקופה קשה וקריסה של הבורסה (בעיקר בשנת 1873) והדבר הביא למרמור רב בקרב החברה הגרמנית של סוף המאה ה-19.

בעקבות המפלה והניסיון לתרץ את המפלה, קמו גופים ואישים פוליטיים רבים אשר החלו לדרוש נגד היהודים ולהסביר כי הבעיות של גרמניה נובעות בעיקרן מן המעורבות היהודית השלילית בנעשה בגרמניה. המטרה הייתה לסלק את היהודים מעמדות מפתח במדינה, כדי למנוע את החדירה שלהם לאורח החיים הגרמני ולעצב את החיים הגרמנים. אחד הראשונים אשר מאפיינים את הגל הזה הוא אדולף שטקר. שטקר היה כומר נוצרי אשר ההטפה שלו התרכזה בנימוקים נוצרים קלאסיים אשר ראו את היהודי בתור דמות מנוונות מוסרית, זרה לתפיסת העולם הנוצרית וכזו אשר עשויה לסכן אותו.

בשלב מאוחר מעט יותר הופיע גם וילהלם מאר. תפיסתו הייתה שונה והתבססה על דרוויניזם חברתי ועל רעיונות מודרניים שתיארו את היהודי בתור בן לגזע שונה שמבקש להשתלט על העם הגרמני כשם שכל פולש מבקש להשתלט על חברה מסוימת. עבודה זו תבקש לעמוד על הדומה ועל השונה בין שני האישים. היא תבקש לבחון את מידת ההשפעה של שניהם על עיצוב התפיסות האנטישמיות אשר בסופו של דבר הביאו ליצירת הקרקע המתאימה לשואה. שאלת המחקר של העבודה תהיה:

בין שטקר ומאר: מי השפיע על הצלחת האנטישמיות וקידומה הרעיוני והמעשי מבין שני האישים הללו?

על מנת לענות על שאלת המחקר אערוך את המבנה הבא. הפרק הראשון של העבודה יעסוק באדולף שטקר עצמו ובהקמת המפלגה שלו. הפרק יתאר את קורות חייו ואת הדברים העיקריים שהוא טען נגד היהדות. הפרק השני של העבודה יעסוק בוילהלם מאר. הוא יבקש לתאר את הפעילות של האיש ואת הדברים העיקריים אותם הוא תפס נגד היהודים. לאחר מכן הפרק השלישי של העבודה יעסוק בהשפעה של שני האישים על תפיסות בסביבה שלהם ועל תפיסות במקומות אחרים לגבי טיבם של היהודים. לבסוף אסכם את העבודה ואענה על שאלת המחקר.

פרק ראשון: שטקר ומפלגת הפועלים הנוצרית-סוציאליסטית

פרק זה יתאר את משנתו של שטקר ואת הפעילות העיקרית שלו בתור איש המפלגה הנוצרית סוציאליסטית. המפלגה הנוצרית סוציאליטית הייתה מפלגה ימנית פוליטית באימפריה הגרמנית אשר נוסדה בשנת 1878 על ידי אדולף שטקר. המטרה שלה הייתה להתמודד עם בעיות חברתיות שונות ולפתור את המצוקה שגרמניה נקלעה אליה, באמצעות פעילות סוציאליטית שלא תהיה קומוניסטית. תכנית המפלגה כללה בורות מסחרית, לצד חוקים סוציאליים מצד שני.

בגרמניה של אמצע המאה התשע עשרה נפגעו מגזרים כלכליים אחדים מהתפתחות התעשייה והמודרניזציה של המסחר. היו אלה בעיקר בעלי המלאכה, הסוחרים והקמעונאים הזעירים, שנפגעו מן המשבר האגררי וממספר שנות בצורת רצופות. ערעור מצבם הכלכלי של קבוצות שלימות בשכבת הביניים הגרמנית אפשר את עלייתם של כוחות פוליטיים חדשים, אשר טענו שהקפיטליזם את מקור הרע. היהודים הואשמו בכך שהם האחראים לקפיטליזם שהרס את מבנה החברה. הם מבקשים ליצור תחרות שוק בלתי מבוקרת ולכן האשמה היא עליהם¹.

הכומר אדולף שטקר (Stoecker, 1835-1909) היה איש דת לותרני. הוא נולד בסקסוניה לאב בעל מלאכה אשר דאג כי בנו יזכה ללימודים אקדמאיים. הוא למד תיאולוגיה ושם הפך להיות כומר לותרני. בשל הכריזמה שלו ובשל היכולת שלו לשכנע קהל רב הוא הפך תוך זמן קצר לאחד האישים האוהבים בגרמניה מבחינת אנשי הדת במדינה. משום כך מינה אותו הקיסר וילהלם הראשון בשנת 1884 לכומר של בית המשפט בברלין. לצד עבודתו זו היא גם שימש בתור ראש המיסיון הכנסייה של מרכז ברלין אשר הגיש סיוע למשפחות העניות ביותר בעיר².

אחד הדברים אשר השפיעו על שטקר בעיקר היה החשיפה לממדי העוני הרבים אשר גרמו לאנשים לאבד את האמונה שלהם בדת ולזנוח את הדת הנוצרית כמעט לגמרי. הוא ראה כי מרבית הנישואים בגרמניה באותה תקופה התקיימו מחוץ לכנסייה וכמעט ממחצית מהילדים לא נטבלו לנצרות עם היוולדם. כמו כן שטקר היה מודאג מאוד מכך שבני מעמד העניים הצביעו למפלגה הסוציאל-דמוקרטית שהייתה מפלגה חילונית באופן מובהק ולא שירתה כלל את האינטרס הדתי בחיי האדם. משום כך הוא החליט לייסד מפלגה אשר תפנה אל הפועלים אולם תהיה בעלת זהות וצביון דתי נוצרי ברור³.

¹ עמוס אילון, "רקוויאם גרמני - יהודים בגרמניה לפני היטלר - 1743 - 1933" תרגם מאנגלית דני אורבך, הוצאת דביר, (2004). עמ' 359.

² שם, עמ' 400.

³ Green Harold "Adolf Stoecker: Portrait of a Demagogue". *Politics and Policy*, Volume 31, Issue # 1, 2003 page 108.